

BY

Slavistična revija (<https://srl.si>) je ponujena pod licenco
[Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2006_4_1.pdf | DOST. 24/11/24 5.06

Akad. prof. dr. Boris Paternu

Slavistična revija (<https://srl.si>) je ponujena pod licenco
[Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2006_4_1.pdf | DOST. 24/11/24 5.06

PATERNUJEV MOST MED KLASIKO IN MODERNOSTJO

Naj mi bo dovoljeno, da znanstveni profil in delo akademika prof. dr. Borisa Paternuja – letos, 5. junija 2006, je praznoval osemdesetletnico – zajamem v sinoptični in nekoliko subjektivni oris, ki se ne bo spuščal niti v nadrobno empirično kronologijo niti v ugotavljanje razvojnih stopenj (kar je ob takšnih priložnostih sicer v navadi). In naj mi slavjenec, vedno opremljen z občutljivimi instrumenti za zaznavanje in vrednotenje metafor, oprosti, da bom na začetku uporabil precej obrabljeno prisposodbo. Paternujevo delo vidim kot *most*, pravzaprav kot tromostovje: najprej most med klasiko slovenske literarne zgodovine in kriznim vrenjem sodobnosti; ob tem most med literarno vedo in jezikoslovjem; in še naprej most med posebnostmi slovenske književne, kulturne tradicije in ostalim svetom.

Boris Paternu je na svoji šestdesetletni študijski in znanstveni poti, na katero je kot dvajsetletnik stopil zaznamovan z bivanjsko izkušnjo vojnega kaosa in partizanskega upornišтва, šel skozi menjave mnogih metodologij: zgodovinsko pozitivistične in biografske, staro- in novomarksistične, stilistično interpretativne, eksistencialistične, strukturalno semiotične in recepcijske, vse do sodobne »babilonizacije stroke«, ki jo muči »razvejanost v mnoge divergentne smeri, ki so tudi v svojih duhovnih temeljih docela različne« (B. Paternu, Pot k dialogu [Sdb 1987], *Književne študije*, Ljubljana: Gyrus, 2001, 276–286). V zanj značilni radovednosti, smelem odkrivanju sveže, ustvarjalne misli (tako umetniške kakor tudi znanstvene) in eksistencialističnem aristokratstvu, prezirljivem do umetniške povprečnosti in intelektualnih rutin, se je proti koncu prejšnjega stoletja spoprijel tudi z najnovejšimi izzivi poststrukturalizma, dekonstrukcije, novega historizma in empirično-sistemskih usmeritev. Zaporedne znanstvene paradigme, osredotočene zdaj na avtorja, zdaj na besedilo, zdaj na bralca, je Paternu z miselno priostreno in osebno izpostavljeno metateoretsko refleksijo vztrajno primerjal in jih medsebojno kritično osvetljeval. Postopno, s sebi lastno voljo po sintezi (ta se je sicer pri njem uveljavljala tudi prek pogumnega posploševanja in širokopoteznega razlagalnega povezovanja posameznih opažanj o književnih pojavih), si je iz teh pristopov izluščil tvorne prvine in jih uskladal v metodo, ki jo je imenoval »integralna interpretacija«. Niti tej ni dopustil, da bi skrepenela v edino zveličavno metodo; večkrat, posebej v zadnjih letih, je poudarjal, da »ni nedolžnega branja«, da je torej sleherna teorija ali zgodovina književnosti, z njegovo lastno vred, prepletena in zamejena z osebnostjo, predpostavkami, vrednotami, bralnimi doživetji in eksistencialnim obzorjem raziskujočega subjekta (prim. Ni nedolžnega branja: Nekaj vprašanj sodobne literarne zgodovine [JiS 2005], *Književne študije* 2, Ljubljana: Intelego, 2006, 163–173).

Vsekakor drži, da je profesor Paternu, podobno kakor drugi vidnejši literarni zgodovinarji njegovega in nekoliko mlajšega rodu, že od zgodnjih 60. let 20. stoletja vztrajal pri osrednji vlogi besedila (v tem smislu sta prelomni njegovi študiji Problem katarze v Prešernovem Pevcu, objavljena v zborniku *900 let Kranja*, 1960, in Literarna zgodovina v sodobnem življenju in znanosti, *NRazgl*, 23. 9. 1961, 439–441). Literarno delo – ne katero koli, temveč tisto, ki ga je s svojim nenedolžnim branjem spoznal za umetniško

vredno, bivanjsko razprto ali vsaj zgodovinsko značilno – mu je ne samo glavni vhod v probleme zgodovinskega in teoretskega razmišljanja o književnosti, ampak tudi stalno žarišče, ki združuje in osmišlja vse druge zunanje podatke (o avtorju, dobi, družbenih razmerah, literarnih in filozofskih vplivih itn.) in s tem bistveno določa identiteto stroke. Leta 1987 je v *Sodobnosti* zapisal: »Do najmočnejših okvar [v stroki, op. M. J.] prihaja takrat, kadar popusti pozornost do literarnega teksta in njegove relativne avtonomnosti, kot da je prav tu nukleus, ki ga ne moremo brez kazni zapostaviti.« (*Književne študije*, 285) Na takšne »okvare«, ki so se tudi pri nas kopičile zadnjih dvajset, trideset let, je profesor Paternu v imenu svojega tekstocentričnega kreda večkrat kritično opozarjal ali zbadljivo aludiral, pa naj je šlo za empirizem preštevalnih metod, ki so zajemale korpuse besedil z vidika zavestne vrednostne uravnilovke, sociologizem novohistoričnih ali sistemskih pristopov, ki so izgubljali vsebine in oblike besedil v goščavi razmerij med avtorji, založniki, uredniki, bralci in kritiki ter v kontekstih vsakršnih zgodovinskih dogodkov, kulturnih praks in ideologij, ali za teoretizem, ki je v vnemi kritičnega ukvarjanja s pojmi pozabljal na branje leposlovja. (Naj priznam, da sem se tu in tam tudi sam, bržčas povsem po pravici, znašel med tarčami profesorjevih puščic.) V intervjuju za časopis *Delo* je svojo metodološko zavezanost besedilu utemeljil tudi etično, v klasičnem humanističnem poslanstvu literarne vede – »da literaturi pomaga živeti in ne umirati« (*Književne študije* 2, 9). To zavezo bi morali mlajši literarni zgodovinarji vzeti nase tudi danes; če že ne iz etičnih in estetskih nagibov filološke »ljubezni do besede«, pa iz čisto pragmatičnih ozirov, saj gre za vprašanje institucionalnega preživetja naše stroke.

A Paternujevega odločnega zagovarjanja prvenstva besedila, tj. stališča, ki ga danes brusi v soočenjih z novejšimi literarnovednimi tokovi, verjetno ne moremo razumeti brez vpogleda v pogum, doslednost in premišljeno vztrajnost, s katerimi je nekoč – resda tudi v političnem kritju svojih položajev v akademskem establišmentu – takšno stališče oblikoval in uveljavljal. Od začetka 60. let 20. stoletja naprej, v dobi, v kateri je marksistični zgodovinski determinizem uradno še vedno veljal za vrhovni znanstveni kriterij humanistike, njena predrevolucijska izročila pa so bila nič manj obremenjena s cilji kulturnega nacionalizma in z determinizmom pozitivizma, je Paternu literarno delo z neomahljivimi kretnjami osvobajal od neposredne določenosti z zunanjimi vzroki (od okolja, avtorjevega življenja, dobe, družbeno-gospodarskih razmer, ideologije ipd.). Podobni in še drznejši premiki so se tedaj dogajali tudi v književnosti sami, ki je z vzponom modernizma vse bolj poudarjala neodvisnost ustvarjalne domišljije, izražanja bivanjskih položajev in sporočilne tehtnosti jezikovno-estetskih struktur. Tudi zato ni nobeno naključje, da se je prav Paternu že na začetku 60. let uprl »teoriji distance«, ki je objektivno znanstvenost literarne zgodovine utemeljevala v časovni oddaljenosti raziskovalca od predmeta, in v univerzitetne študijske programe uvedel preučevanje »zadnjih metrov« sodobne slovenske književnosti (prim. Študij sodobne literature na univerzi: uvodne misli na VII. jugoslovanskem slavističnem kongresu v Beogradu, *NRazgl.* 6. 10. 1972, 535). V znanstvenem stiku profesorjev književnosti z deli njihovih pisateljskih sodobnikov je upravičeno videl nujen pogoj za modernizacijo in umetniško občutljivost stroke, modernim literarnim tokovom pa je s svojo reformo univerzitetnega študija precej olajšal kanonizacijo. O vsem tem še danes zgovorno priča projekt

Paternuja in njegove slovenistične generacije – *Slovenska književnost 1945–1965* I in 2 (Ljubljana: SM, 1967), za katerega je sam prispeval obsežno poglavje o liriki.

Zavzemanje za avtonomijo umetnosti, kakršno je Paternujevo, je na ravneh literarnovedne pojmovnosti in raziskovalno-pedagoške prakse v prvi plan postavljalo strukturo besedne umetnine, jo razlagalo iz razmerij med njenimi pomenskimi in izraznimi prvini, od tod pa se je oziralo v eksistencialno strukturo avtorja in v funkcije odnosov literarnega dela z literarno in širšo kulturno tradicijo ter umetniškimi cilji sporočanja. Družbene, biografske in druge okoliščine so bile v tej perspektivi pomožno gradivo, ki je bilo za univerzitetno raziskovanje in poučevanje relevantno v glavnem toliko, kolikor je prispevalo k interpretaciji literarnih del. Da ima interpretacija v njegovi metodologiji še vedno osrednje mesto, je profesor Paternu v knjigi *Od ekspresionizma do postmoderne* (Ljubljana: Slovenska matica, 1999) pokazal z motom, ki ga je citiral iz eseja Paula de Mana *Literarna zgodovina in literarna modernost*: »Če hočemo biti dobri literarni zgodovinarji, se moramo zavedati, da ima to, kar navadno imenujemo literarna zgodovina, malo ali nič opraviti z literaturo, in da je to, kar imenujemo literarna interpretacija – s pogojem, da gre za dobro interpretacijo –, v resnici literarna zgodovina.« (Paul de Man, *Slepota in uvid*, Ljubljana: Literatura, 1997, 164). Kako naj v zvezi s Paternujevim literarnozgodovinskim opusom razumemo to na videz vratolomno misel?

V nasprotju s kakim naivnim logicističnim stališčem se delo interpretacije ne konča s tem, da se jezikovnim znakom besedila določi zunajjezikovne referente, četudi so reference dvoumne, ampak se s tem šele začne. Interpretacijo zanima pomen ali smisel teh referenc (Zakaj ali čemu takšno sporočilo? Kaj pomeni, kakšno vlogo ima, če ga beremo prek določenega duhovnega, družbenega, psihološkega, političnega ali estetskega konteksta?); smisel besedila pa ni očiten in že vnaprej dan, ampak ga mora (iz)najti šele razlaga. Toda razlaga pri Paternuju zvečine niti ni t. i. imanentna interpretacija, ki bi se napol umetniško vživljala v unikatnost umetnine in – s pozornim razbiranjem mrež njenih stilemov, pomenov in perspektiv – iskala njen globlji, zlasti eksistencialni smisel. Še manj je interpretacija suhoparna podvojitvev, odvečna in prozaična parafraza besedne umetnine, kar ji oponašajo literarnozgodovinski gurmani, ki jih skrbi njena nizka hranilna vrednost. Čeprav Heidegger in Gadamer nista bila med Paternujevimi priljubljenimi referencami, niti se ni poglobljal v filozofijo dialoga med interpretom in obzorjem zgodovinske drugosti, je njegovo razumevanje razumevanja v glavnih obrisih vendarle hermenevtično. V osvetljavi de Manovega navedka se pokaže, da interpretacija besedila – te »temeljne danosti [...] vsega humanistično filološkega mišljenja« (Mihail Bahtin, *Estetika in humanistične vede*, Ljubljana: SH, 1999, 285) – pomeni za Paternuja edino možno pot v zgodovino, metodo, prek katere se sploh lahko zavemo zgodovinskosti književnosti in jo tudi prikažemo.

Prav Paternujeva interpretacija besedila kot pot v (literarno) zgodovino je obenem most, ki ga je zgradil med slovensko literarnozgodovinsko klasiko in moderno evropsko literarno znanostjo, pa tudi most med jezikoslovjem in literarno vedo. Vse to prvič, pa tudi najobširneje in najdosledneje izkazuje njegova bržčas najpomembnejša monografija – *France Prešeren in njegovo pesniško delo* I in II (Ljubljana: Mladinska knjiga, 1976–77). V tem dvoknjžju je bil Paternu do večine slovenskih literarnozgodovinskih

klasikov, zlasti do pozitivistično-biografističnega prešernoslovca Franceta Kidriča sicer precej bolj uporniško razpoložen kakor v svojih spisih iz zadnjih let, ko blešččega esejista in literarno-kulturnega zgodovinarja Ivana Prijatelja – zaradi njegovega zavze-manja za estetsko avtonomijo literature in metodološko avtonomijo literarne zgodovine – vzporeja s svetovno znanima »prenoviteljema« literarne znanosti, Jakobsonom in Mukařovskim, intuitivna postpozitivistična iskanja svoje učiteljice Marje Boršnik pa postavlja ob bok strukturalizmu (Prijateljeva zasnova moderne literarne zgodovine [SR 1990], *Književne študije*, 255–275; Ni nedolžnega branja, 164–165, 171; Notranja dilema Marje Boršnikove [*Razprave II. razreda SAZU*, 2006], *Književne študije* 2, 156–162). V omenjeni dvodelni monografiji, ki jo sestavlja niz prelomnih interpretativnih analiz Prešernovih pesmi, uvedenih s »strukturalnim« orisom pesnikove osebnosti in vpetih v zgodbo njegovega pesniškega razvoja, pa se je Paternu, značilno, raje kakor na Kidriča ali Slodnjaka naslonil na prešernoslovskega »heretika« Avgusta Žigona. V njegovi »arhitektoniki« (pa tudi v njegovi presoji vpliva schleglovske romantike na Čopa in Prešerna) je poiskal tvorna stičišča z modernimi literarnovednimi smermi – posebej z ruskim formalizmom, češkim in zahodnim strukturalizmom ter semiotiko. Toda Paternu je vso zanj relevantno dediščino spoznanj slovenske literarnozgodovinske klasike, tudi pozitivistične, vendarle upošteval in jo pretopil v prodorne interpretacije Prešernovega dela. Vanje je po drugi strani premišljeno in spretno vgrajeval tudi izrazito moderne strukturalno-semiotične koncepcije, ki so mu bile dobro znane, saj je imel širok razgled po evropski, predvsem slavistični literarni vedi 20. stoletja (od Tinjanova, Žirmunskega prek Lukácsa, Jakobsona in Mukařovskega do Lotmana, »zagrebške šole« in Eca).

Prav te sodobne metode, ki so se v veliki meri povezovale z lingvistiko ali pa so se po njej zgledovale, so Paternuju omogočile dotlej najnatančnejši opis poetike Prešernovega pesniškega jezika in kompozicije (opozorim naj zlasti na Paternujevo tenkočutno stilistično zaznavo Prešernovega izjemnega združevanja kmečkega, vsakdanjega idio-ma z intelektualno zahtevnim, učenim slogom). Paternujevo »mostograditeljstvo« med literarno vedo in jezikoslovjem pa se niti v tem delu niti v drugih študijah ni ustavilo pri uporabi lingvističnih pojmov in metod za potrebe stilne analize (kar je bil sicer skupni imenovalec slovenistične »šole« interpretacije), temveč je šlo še naprej, v vprašanja zgodovinske sociolingvistike (denimo problem funkcijske diferenciacije slovenščine kot dejavnika literarnega razvoja) in filozofije ali vsaj refleksije jezika v delih slovenskih pesnikov in pisateljev. Jezik je profesorju Paternuju očitno vseskozi pomenil ne samo gradivo književnosti, ampak tudi formo mišljenja in, ne nazadnje, temeljno kategorijo eksistence, za katero so posebej občutljivi ravno pesniki (prim. Problem jezikovne infla-cije v književnosti [*Sdb* 1978], Vprašanje Kocbekove vere v jezik [*Zbornik Slavističnega društva Slovenije*, 1993]; oboje v: *Književne študije*, 219–235).

Praktično v vseh pomembnejših Paternujevih študijah, posvečenih prozi, poeziji in dramatici od reformacije prek baroka, razsvetljenstva in romantike do simbolizma, ekspresionizma, modernizma do postmodernizma, interpretacija besedil ni sama sebi namen, temveč odpira vrata v dramo posameznikove eksistence (Paternu jo je najraje označeval v pojmovniku Camusovega eksistencializma) in še naprej, v zgodovino. Vendar pa ne vodi naravnost v dogodkovno stihijo avtorjevega ali družbenega življenja niti v kakšne razredne ali nacionalne »velike pripovedi«, temveč – v navezavi na dra-

goceno dediščino formalizma – predvsem v besedni umetnosti lastni, notranji razvoj literarnih form in pomenov (jezika, metafor, figur, kompozicije, žanrov itn.). Šele prek njene evolucije je mogoče književnost zanesljiveje umeščati v družbeno-zgodovinski kontekst. Paternu se je prek množice interpretacij besedil, v katerih so ga vedno zanimali tudi bivanjski položaji in konflikti njihovih subjektov, prebival do opisov evolucijskih procesov. Takšne so denimo študije Nastanek in razvoj dveh proznih struktur v slovenskem realizmu 19. stoletja, Avantgardizem v navzkrižju struktur, Tematska kontinuiteta pri uvajanju novih stilov v slovensko pesništvo od baroka do moderne (ponatisnjene so v njegovih *Pogledih na slovensko književnost* 1 in 2, Ljubljana: Partizanska knjiga – Znanstveni tisk, 1974), ali Metaforizacija in demetaforizacija v sodobni slovenski liriki in Sodobna slovenska poezija kot evolucijski problem (ponatisnjeni v njegovi knjigi *Obdobja in slogi v slovenski književnosti*, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1989). Paternujeve evolucijske zgodbe bi bile verjetno še prepričljivejše, ko bi jih oblikoval tudi na podlagi obravnav besedilnih korpusov, ne samo iz intuitivno izbranih sond v tekste, ki so se mu zdeli eksemplarični. Profesor Paternu je tudi sam priznal možnost, da je kakšno evolucijsko ali tipološko sintezo izpeljal »prenaglo« (Resnični vrhovi slovenske književnosti so pognali iz herezije, 49, *Literatura* 9/73–74, 1997, 34–49); ob tem pa je lahko upravičeno prepričan, da je celo hipoteza, ki ni stoodstotno in pedantno podprta, miselni izziv in s tem produktivna za nadaljnji razvoj znanosti.

Paternujev tretji most, tisti med posebnostmi slovenske književne, kulturne tradicije in ostalim svetom, je narejen po drugačnih načrtih kakor most, ki so ga od Ocvirka naprej gradili slovenski literarni komparativisti. Z empiričnimi raziskavami odmevov ali vplivov tega ali onega pisca iz kanona svetovne književnosti na slovensko leposlovje se Paternu skoraj ni ubadal, kakor tudi ne s preučevanjem dejanskih stikov med nacionalnimi književnostmi, bodisi izoliranih bodisi potopljenih v širše, transnacionalne idejno-umetniške tokove. Tovrstne kontaktne primerjave so slovenistične literarne zgodovinarje že tradicionalno znale spraviti v slabo voljo, saj so – hote ali nehote – ustvarjale vtis o slovenskem literarnem zamudništvu, neizvirnosti ali celo o provincializmu »jurčičev«, postavljenih ob »flauberte« (ne pa denimo ob svetovno ravno tako marginalne pisce tedanje Avstro-Ogrske). Morda se je tudi zato Paternu odločil za drugačno, pretežno tipološko primerjalno metodo. Z njo je dokazoval predvsem navzočnost poetik mednarodnih literarnih slogov v slovenski književnosti in, posledično, njeno periodizacijsko usklajenost s splošno evropskimi duhovnimi in estetskimi procesi. Svojevrstno uresničitev občin lastnosti evropskih literarnih smeri in obdobj (baroka, razsvetljenstva, romantike, simbolizma, modernizma idr.) je preverjal prek konkretne simptomatike v strukturah slovenskih literarnih del. Kanali vplivanja, prevodov in recepcije, prek katerih se je ta simptomatika iz tujine prenašala na Slovensko, ga v glavnem niso zanimali. Toda s svojo metodo je znal izluščiti individualne poteze, ki jih je slovenska književnost primerjalno kazala skozi daljša obdobja. Gre najprej za njene konstante, ki ji oblikujejo svojski tipološki značaj (na primer izpostavljena narodna funkcija književnosti ali brušenje »skrajnosti« pri sprejemanju novih tendenc iz tujine) ter jo umeščajo med sorodne literature (zlasti iz območij Srednje Evrope in južnih Slovanov). Gre še za posebnosti v evoluciji slovenske književnosti, ki bi jih bilo škoda omejiti na koncepte, kakršni so zamudništvo, sinkretičnost ipd. Paternu je po zgledu

Mukačovskega in Gačeva na gradivu slovenske književnosti prepričljivo orisal dinamiko menjav med obdobji upočasnjene in pospešene (zgoščenega) razvoja, opozoril pa je tudi na evolucionarne reverzibilnosti oziroma »nepravilnosti«, tj. na zaporedja časovnih stilov, ki se ne ujemajo z dominantnimi evropskimi vzorci (Sodobna slovenska poezija kot evolucionarni problem [*Obdobja* 8, 1986], *Obdobja in slogi v slovenski književnosti*, 195–224). Ne nazadnje je profesor Paternu kot glavni pobudnik mednarodnih simpozijev *Obdobja*, ki jih ljubljanska slavistika oziroma slovenistika prireja od leta 1979, tudi organizacijsko poskrbel, da so slovensko književnost primerjalno povezovali domači in tuji strokovnjaki res sistematično in vztrajno, in to v dvosmernih »dejanskih stikih« – treba bo priznati, da se je slovenistika v tem pogledu dejavno odprla svetu prej in širše od slovenske primerjalne književnosti.

Borisa Paternuja mi mlajši nismo kar tako imenovali »gospod profesor«; vseskozi se mu pozna, da se je svojčas srečeval s pokončnimi duhovi stare šole, kakršen je bil Vidmar. Tudi Paternu se prav nič ne brani izražanja suverenih stališč do književnosti in vsega tistega, kar jo spremlja (vedno poudarja pomen vrednostne »vertikale«). Kot literarnemu zgodovinarju so mu tuji postmoderni vrednostni pluralizem in brezbriznost ter scientistično metodično izogibanje vrednotenju. To pa ne pomeni, da se je – kot ugleden prešernoslovec – ukvarjal izključno z literarnimi mojstrovinami in da je s tem zgojil krepil kanon elitne književnosti. Kar nekajkrat je namreč pokazal naklonjenost do perifernih, lahkotnih ali profanih zadev (denimo v študijah o parodiji ali Bartolovem humorju), čeprav samo pod pogojem, da je šlo za manj znana dela pisateljev, ki jih je sicer cenil, ali da je ob tem lahko nepričakovano razkril njihovo odločilno razvojno funkcijo (na primer vlogo parodije kot žanra literarnih revolucij).

Za sklep tega zapisa bom segel še po figuri, ki jo je naš spoštovani učitelj in kolega vedno cenil, posebno pri Prešernu, Kosovelu in Kocbeku – po paradoksu. Tvegati bi reči, da delo profesorja Paternuja odlikuje *intenzivna ekstenzivnost*. Intenzivna je že njegova pisava. Ko bi bil pisatelj, bi bil novelist: v Paternujevem opusu prevladujejo krajše, »neromaneksne« forme študij in celo njegove enotno zasnovane knjižne monografije so včasih bolj podobne ciklom interpretativnih zgodb kakor pa dolgoveznim epskim pripovedim ali literarnozgodovinskim sagam; posebej ga privlačijo prelomne točke, dramatični zasuki v literarnih procesih; njegov slog je osebno zavzet, jasen, prečiščen, jedrnat, miselno izostren, polemičen, izpisan v razmeroma kratkih povedih, ritmično poživljen z aforističnimi poantami, duhovito izbranimi citati, z menjavo dramatičnih, zanosnih in podtalno ironičnih registrov. A to so bolj zunanje lastnosti. Prava intenzivnost tiči v Paternujevem temeljnem pristopu k snovi – v analizi in interpretaciji besedil, od katerih je vsako zase »vesolje, stisnjeno v orehovo lupino« (Thomas Mann). Ekstenzivnost se, na drugi strani paradoksa, kaže v kar nepojmljivi širini predmetnosti, ki jo je profesor Paternu z interpretacijskim vrtanjem v individualna semantična vesolja zajel v svoje raziskave: loteval se je lirike, pripovedništva, nekoliko manj dramatike (a ga je pritegovala dramatičnost ostalih dveh zvrsti), ob tem pa še esejistike, kritike in literarne zgodovine; od srednjega veka je čez reformacijo, barok in razsvetljenstvo segel v romantiko, kamor se je vztrajno vračal, nato pa prek postromantike, realizma, simbolizma, ekspresionizma in odporniškega partizanskega pesništva prišel do sodobne književnosti, ki ji je morda posvetil še največ ustvarjalnih misli. Paradokсна sintag-

ma »intenzivna ekstenzivnost« potemtakem označuje Paternujev gigantski podvig, o katerem sem tule največ razpravljal: prek intenzivne obravnave posameznih besedil je skušal spoznati gibala slovenske literarne zgodovine, iz interpretativnih opisov teh del v nizu problemsko izostrenih študij pa stkati pripoved o premenah književnosti, ki se široko razteza od reformacije do postmodernizma.

V intervjuju za revijo *Literatura* je profesor Paternu leta 1997 izjavil: »Resnični vrhovi slovenske književnosti so pognali iz herezije.« Mislil je na dela avtorjev, ki so mu bili vedno blizu, kakor da bi se v njih tudi sam prepoznaval: na Prešerna, Jenka, Župančiča, Voduška, Kosovela, Kocbeka, Lipuša, Šalamuna ... Privlačili so ga, ker so drzno presegali omejitve političnih, nacionalnih ali verskih moralizmov, ker se niso uklanjali ne tradiciji ne diktatu povprečnega okusa in se niso bali soočenja niti z brezni v sebi. Tudi Boris Paternu se je pognal k vrhu svoje stroke, ker si je drznil biti modernistični heretik slovenske literarne zgodovine tistega časa. Heretični polet ga vse do danes ni zapustil, čeprav je zaslužen postal eden od klasikov modernosti v literarni znanosti. Za konec naj torej navržem še en paradoks: Boris Paternu je heretični klasik in klasični heretik slovenske literarne zgodovine. Želimo mu, da bi bil tak še dolgo z nami!

Marko Juvan

ZRC SAZU in Filozofska fakulteta v Ljubljani